

ESCENARIS DEL MÓN

TEATRO MUNICIPAL DE SANTIAGO

ÒPERA AL PAÍS MÉS LLARG DEL MÓN

DELS TEATRES LLATINOAMERICANS, EL MUNICIPAL DE SANTIAGO DE XILE ÉS UN DELS MÉS SORPRENENTS, TANT PER L'ACÚSTICA COM PER LA BELLESA DE L'ESPAI. UN TEATRE QUE HAN TREPIAT ALGUNES DE LES GRANS VEUS CATALANES, DES DE MARIA BARRIENTOS FINS A XAVIER SABATA.

TEXT Àlex Polau • FOTOGRAFIES Centro de Documentación de las Artes Escénicas, Municipal de Santiago

1

El mes de setembre del 1857 es va inaugurar el Teatro Municipal de Santiago de Xile, centre neuràlgic de la cultura i la societat xilena. L'obertura d'aquest edifici majestuós va suposar la creació d'un dels teatres lírics més antics i rellevants de l'Amèrica del Sud.

Aixecat damunt el solar que anteriorment havia ocupat una universitat, la construcció del Municipal es va iniciar a partir d'un decret signat pel president Manuel Montt el 7 de gener de 1853. El disseny va ser a càrrec de dos francesos finkats al país seguidors de l'escola neoclàssica, l'arquitecte François Brunet De Baines i l'enginyer civil Philippe-Auguste Charme de L'Isle, que van comptar amb l'ajuda –des de França– de Charles Garnier, cèlebre autor de l'Opéra de París. La mort de Brunet l'any 1855 va fer que el també francès Lucien Ambroise Hénault s'encarregués de les obres al costat de l'arquitecte xilè Manuel Aldunate i Avaria.

El nou edifici va obrir portes amb l'òpera Ernani de Giuseppe Verdi, que va interpretar una companyia italiana. Abans de la música del de Busetto, però, hi va sonar l'himne nacional xilè –escrit pel català Ramon Carnicer–, que va ser interpretat, sobretot l'escenari, per l'intendent de la Regió Metropolitana, Manuel Talavera Garfias, els regidors de Santiago i un cor de veus femenines.

Com estava previst, després de l'obertura el Municipal de Santiago es va convertir en una de les parades obligades de la capital. A la seva expansió, hi van contribuir

EL SETEMBRE DEL 1857 ES VA INAUGURAR EL TEATRO MUNICIPAL DE SANTIAGO DE XILE AMB ERNANI DE VERDI

l'aristocràcia de la ciutat, que va aportar sumes econòmiques importants per al desenvolupament de les temporades líriques, i a més va ser el centre de la vida social i va acollir balls i altres esdeveniments.

FOC, TERRATREMOLS I UN MÀRTIR

Com tantes sales, el Municipal de Santiago també va ser víctima del foc. El 8 de desembre de 1870 es va trencar una canonada de gas i la flama d'un fanal va fer que es cremés ràpidament. Això va passar després d'una actuació de Carlota Patti –ger-

2

3

UNA DECORACIÓ IMPACTANT

Malgrat els diversos incidents que han obligat a reconstruir i readaptar el Municipal de Santiago, es tracta d'una de les sales més belles del continent americà. Amb una capacitat per a 1.500 espectadors a la sala principal i 250 a la Sala Claudio Arrau, l'espai està precosament decorat amb caràcteres i elements d'èstuc. A més, a la sala principal cal posar en relleu la magnífica cúpula amb pintures d'Ernesto Kirchbach. En penja una làmpada de vidre colossai, que fa 4,4 metres d'alç i conté 14.300 cristalls. A més, el telé és de vellut vermell i pesa més de 1.200 kg. Impactant!

➤ mana de la cèlebre Adelina— i poc es va poder fer per salvar el teatre. El primer que es va aventurar a entrar a l'edifici durant l'incendi va ser German Tanderini, reconegut personatge polifacètic que era artista, comerciant i bomber. Però Tanderini es va ofegar amb el fum i el seu cos

va ser trobat calcinat entre les restes del teatre. Això el va convertir en heroi i la seva llegenda segueix fins als nostres dies, ja que dona nom a un dels carrers laterals del complex.

Després d'aquest incendi, el Teatro Municipal de Santiago va ser reconstruït i

EL TEATRE TÉ UNA CAPACITAT PER A 1.500 ESPECTADORS A LA SALA PRINCIPAL I 250 A LA SALA CLAUDIO ARRAU

reinaugurat el 16 de juliol de 1873. L'equip d'arquitectes va ser dirigit aleshores per Lucien Ambroise Hénault i en va mantenir en gran mesura l'aspecte original, però ampliant-ne l'aforament i creant-hi noves dependències. Aquesta estructura va aguantar fins al gran terratrèmol del 1906, que va destruir-ne el Foyer i la sala principal. La reconstrucció, a càrrec novament d'un arquitecte francès —Emilio Doyère— va suposar una millora arquitectònica important, ja que va substituir alguns materials austers per d'altres de més bona qualitat.

Però amb això no van acabar totes les catàstrofes en la història del Municipal. El 27 de maig de 1924 hi va haver un nou incendi —de menor dimensió que el primer— que va provocar danys significatius a l'escenari, motiu pel qual l'administrador del moment va reforçar la seguretat de l'espai i va ampliar l'entrada principal de l'edifici.

Monument nacional des del 1974, va ser modernitzat entre els anys 1947 i 1952 coincidint amb el seu centenari. Amb tot, el darrer gran sisme del 27 de febrer de 2010, amb una magnitud de 8,8 graus, va malmetre el teatre i va obligar a tancar-ne les portes durant uns mesos.

El darrer incident que va patir el Municipal va ser el novembre del 2013, l'incendi del magatzem de vestuari del segon pis, que va perjudicar també la sala d'assaig del ballet de Santiago. Aquest incendi, però, no va afectar la programació del teatre, que ha mantingut les portes obertes fins avui llevat de l'època de la pandèmia. ➤

- ➊ Sala principal del Teatro Municipal de Santiago de Xile.
- ➋ Josep Palet (entre el 1909 i el 1918, amb *La damnation de Faust*, *Les huguenots*, *Merisole*, *La sonnambula*).
- ➌ Lucia di Lammermoor).
- ➍ Manuel Ausensi (l'any 1968, amb *Il barbiere de Siviglia* i *La traviata*) són dues de les grans veus catalanes que han cantat al Municipal de Santiago.
- ➎ Foyer del Teatro Municipal de Santiago de Xile.

Altres estrelles internacionals que han actuat al Municipal de Xile són ➏ Mikhaïl Baryshnikov, ➐ Anna Pavlova, ➑ Rudolf Nureyev, ➒ Yehudi Menuhin, ➓ Arthur Rubinstein i ➔ Claudio Arrau.

MECA D'ARTISTES CATALANS

El Teatro Municipal de Santiago era parada obligada de les grans gires americanes de les companyies operístiques europees a la darreria del segle XIX i principi del XX. I és aquí on trobem alguns dels grans noms que durant les primeres dècades del 1900 van fer brillar l'òpera system líric català. Les sopranos Maria Barrientos i Mercè Capis i o el tenor Josep Palet —de qui l'arxiu del

Municipal conserva una foto inèdita— van fer temporada a Santiago de Xile amb la Companyia Lírica Italiana. Posteriorment també van passar pel Municipal el bariton Manuel Ausensi i el tenor Jaume Aragall, a més de la pianista Alicia de Larrocha. Un ressò especial va tenir la

cancel·lació de Montserrat Caballé l'any 1982, que havia de participar en el 125è aniversari del teatre, però que va renunciar a la gira per l'Amèrica del Sud per motius de salut. Més recentment, l'any 2019, el contratenor Xavier Sabata hi va representar l'òpera *Roberto de Hóndel*.

A més d'aquests noms, cal destacar el d'altres estrelles internacionals, com els ballarins Rudolf Nureyev, Alicia Alonso, Mikhaïl Baryshnikov, Margot Fonteyn o Anna Pavlova, els cantants Plácido Domingo i Luciano Pavarotti, els pianistes Arthur Rubinstein i Claudio Arrau, els violinistes Yehudi Menuhin i Isaac Stern, o l'actriu Sarah Bernhardt.

CATALUNYA MÚSICA

DESCOBRINT HISTÒRIES I MÚSIQUES

Els secrets del passat acompanyats per les músiques del seu temps. Aquesta és la proposta d'Històries trobades, un espai presentat per Maria Montes, violinista i musicòloga que també posa el Focus en la música electrònica.

TEXT Ana María Dávila

a història és plena d'històries. I mai millor dit si es tracta de parlar d'un dels programes més singulars que omplen la grael·la de Catalunya Música. Ens referim a les *Històries trobades* que la violinista i musicòloga Maria Montes presenta cada dia, de dilluns a divendres, a les 14.30 hores. Un espai que enguany viu segona temporada i en el qual els fets del passat —relats sorprenents, curiosos i força desconeguts— surten a la llum amb el suport de les músiques que els van envoltar al seu moment.

Graduada en violí barroc per l'ESMUC i melòmana confessada, Maria Montes ha concebut aquest programa com un punt de trobada entre música i història, dins uns marges temporals que van des de l'edat mitjana fins al final del Barroc, inicis del Classicisme. “La idea és oferir petits monogràfics independents, de mitja hora de durada, que expliquin un aspecte curiós del passat, un personatge insòlit o una obra artística o aquestes històries amb músiques de l'època, però sempre interpretades amb criteris històrics”, explica la presentadora.

Tot i la seva senzillesa aparent, les *Històries trobades* de Maria Montes amaguen darrere una tasca de recerca i documentació molt important. “Jo parletxo de la meua formació com a musicòloga i especialista en edat mitjana. A partir d'aquí, dedico molta esona a la recerca dels temes, la qual, de vegades, em fa anar per camins sorprenents que ni jo mateixa em plantejava trobar”, assenyalava. “Naturalment, sempre comptes amb un punt d'encoratjament previ, alguna cosa que coneixes o sobre la qual has llegit, fins i tot una música que t'inspira, però després hi ha una tasca d'investigació molt gran”.

El secret de la tria, però, es troba en la sorpresa: “Quan una història em sorprèn a mi, penso que també ho farà amb els oïents”. I també en la dimensió humana del relat. “M'agrada pensar en microhistòries, que acostumen a es. Vull dir que, a diferència dels relats històrics, que acostumen a fixar-se en grans esdeveniments, jo em centro en fets que se situen

1

en un pla més quotidià o que ens mostren el vessant més humà dels grans personatges”.

Un cop escollit el tema, cal fer la selecció de les músiques que l'acompanyaran, una banda sonora que pretén “fer-nos connectar amb el moment històric de què s'està parlant. Totes són interpretacions historicitzades; és a dir, plenament documentades, que és el concepte clau del programa”.

Però més enllà de la fidelitat a l'època a la qual pertanyen, l'objectiu és triar partitures que reforcin els sentiments i les emocions que hi ha darrere del que s'explica, i allhora que contextualitzin el discurs narratiu. Músiques que, d'altra banda, Maria Montes no presenta ni introdueix, “perquè la idea és que aquestes peces prenguin sentit per elles mateixes dins el discurs narratiu, sense interrompre'l ni treure l'oïent de context. Això sí, tota la selecció es pot consultar al web de Catalunya Música”, informa la presentadora.

DE L'ANTIGA A LA CONTEMPORÀNIA

Però si es pensa que aquí acaba aquesta història, res més lluny de la realitat. Perquè Maria Montes amaga una altra passió secreta: la que sent per la música electrònica, fet que l'ha portada a presentar un altre programa, aparentment del tot oposat, Focus. Un espai dedicat a la creació sonora amb mitjans electrònics i que s'emet cada diumenge a les 11 de la nit.

Per a Maria Montes, aquestes dos mons sonors no es troben tan distants com a priori podria semblar. “La música antiga m'ha aportat molta llibertat a l'hora de tocar, escoltar i entendre la música. I això és perquè sorgeix en un moment en el qual els codis encara no estan tancats, com passarà a partir del Classicisme. I, per tant, comparteix amb la música actual aquesta capacitat de trencar normes”, explica. “A més, jo soc una persona molt melòmana. I encara que estigui especialitzada en música antiga, m'és molt complicat cenyir-me a només un àmbit i m'agrada molt escoltar

MÉS MONS CLÀSSICS

El ventall de relats que es poden trobar a *Històries trobades* és enorme. Entre les emissions de la temporada actual hi ha capítols dedicats a la figura de l'escoltura Sabine de Steinbach; a la desconeguda existència del model de Mataró, un vaixell en miniatura del segle XV, joia del Museu Marítim de Rotterdam, o a l'origen medieval d'un objecte tan quotidià com els botons. Altres descobertes han estat les biografies singulars de William Herschel, el compositor que va descobrir Urà, o la del cosmògraf Martin Behaim, creador del globus terraqüi més antic que es conserva. Tots aquests continguts estan disponibles a la pàgina web del programa (<https://www.ccma.cat/catrado/histories-trobades>), que també disposa de compte a Twitter, @histories_trbds.

2

3

4

1 Maria Montes, conductora dels programes *Històries trobades* i *Focus* a Catalunya Música. El programa *Històries trobades* gira sovint entorn d'obres d'art com 2 La reina Elisabet de Valois de Juan Pantoja de la Cruz (Museo del Prado de Madrid) o 3 La lliça d'òrnatoma del Dr. Nicolás Tulp de Rembrandt (Mauritshuis de la Haia). 4 Tarta Relena al Sonar 2022.

músiques diferents en moments diferents. De fet, va ser per això que vaig estudiar musicologia, per tenir una visió àmplia de la música”. Focus, sorgit d'una iniciativa personal, està pensat com “una sessió musical, d'una hora de durada, en la qual la música està pensada per acompanyar una tasca de concentració, estudi o lectura nocturna. És, per tant, un ritme tranquil, amb els temes que s'entrellacen, amb molt poques interrupcions i la veu en un pla totalment secundari”.

La tria de temes hi és molt personal i el seu propòsit és “crear una certa atmosfera, encara que hi hagi algunes peces que tenen unes pulsacions més marcades. En tot cas, no es tracta de música de clubs, perquè l'electrònica, com tots els gèneres, té un ventall molt ampli i tenir l'oportunitat de mostrar que la música electrònica pot ser més que música de discoteca està molt bé”.

Tot i que el programa no està plantejat amb la finalitat de fer pedagogia ni divulgació del gènere, la presentadora creu que pel fet d'emetre's a través d'una plataforma com és Catalunya Música, “aquestes músiques potser arribaran a persones que mai s'haurien plantejat apropar-se a la creació electrònica. I també a l'inrevés. Perquè sé que aquest programa es difon molt en cercles de música electrònica experimental, més lligada al minimalisme, músiques contemporànies més tímbriques, i això fa que gent de l'electrònica arribi a la música clàssica que també pot ser present al programa”, conclou Maria Montes.

En definitiva, cap mena de fronteres. Ni per la música ni per la història. ➤